

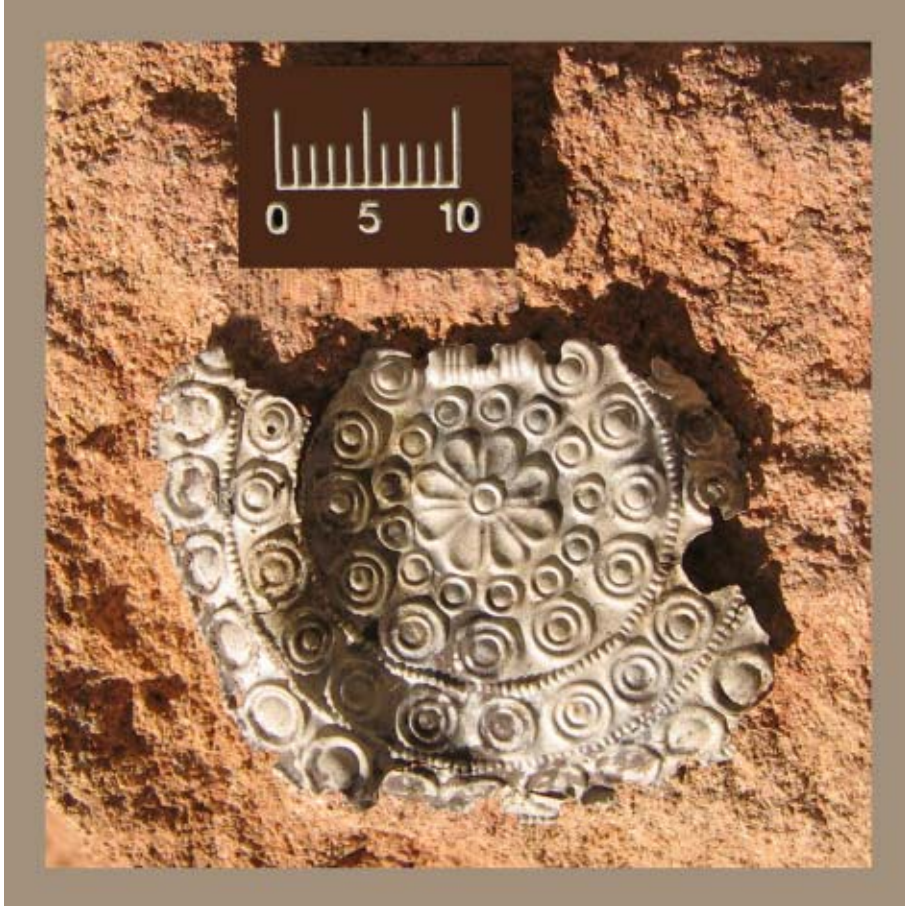
KERKENES PROJESİ

2004 SEZONU ÖN RAPORU

Geoffrey ve Françoise Summers

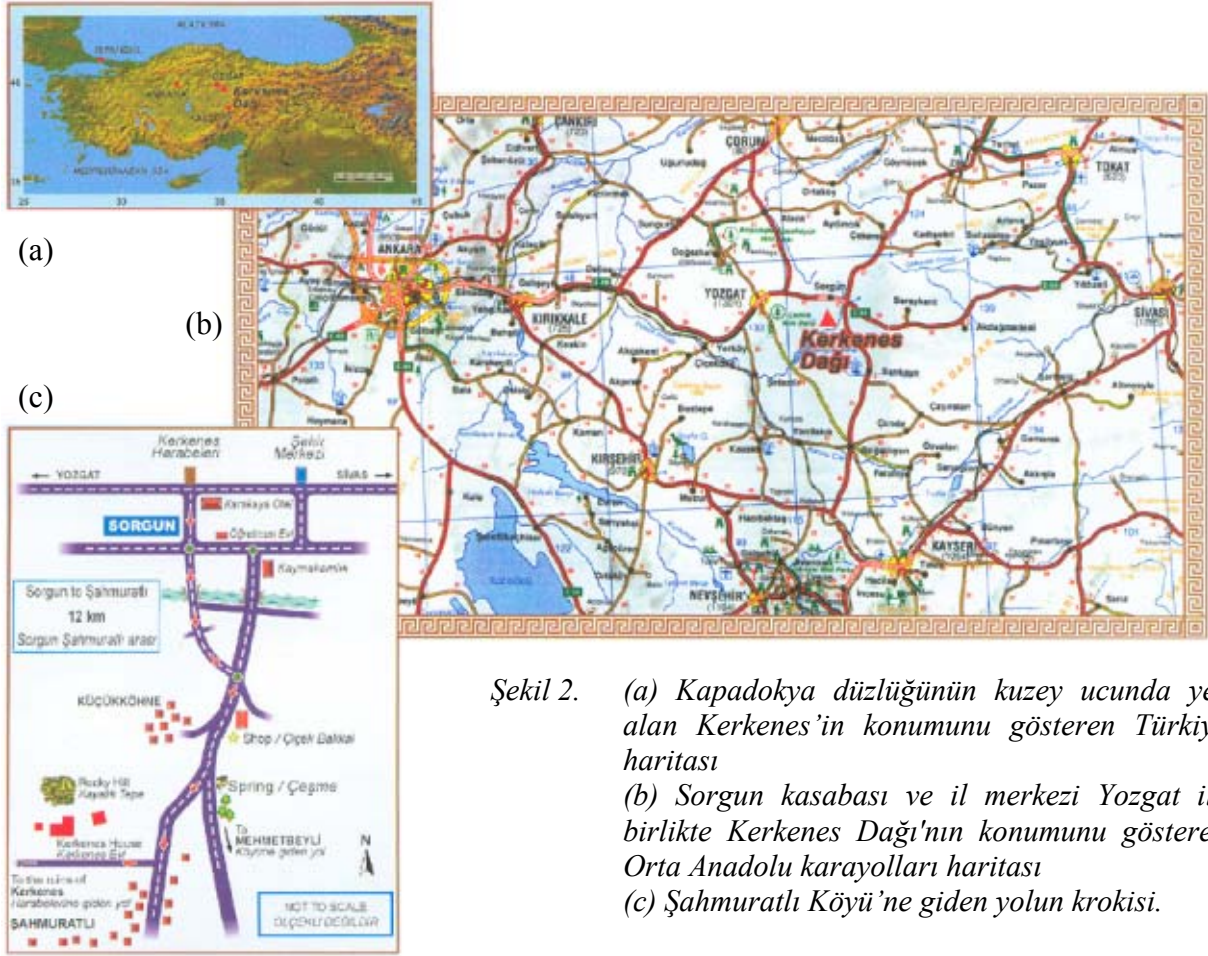
Scott Branting'in katkılarıyla

Çeviri: Nurdan Çayırezmez

Şekil 1. Kabartmalı gümüş aplik varak. (04dpcs0924)

KONUM

Şekil 2. (a) Kapadokya düzlüğünün kuzey ucunda yer alan Kerkenes'in konumunu gösteren Türkiye haritası
(b) Sorgun kasabası ve il merkezi Yozgat ile birlikte Kerkenes Dağı'nın konumunu gösteren Orta Anadolu karayolları haritası
(c) Şahmuratlı Köyü'ne giden yolun krokisi.

Kerkenes Proje Ofisi

Oda B04, Solmaz İzdemir Salonu,
Kütüphane Binası
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Mektup Adresi

Kerkenes Projesi
C/o Mimarlık Fakültesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
06531 Ankara, TÜRKİYE
Tel/Fax: +90 312 210 6216
ODTÜ Fax: +90 312 210 1249

ya da

C/o Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü
Tahran Caddesi 24
Kavaklıdere
06700 Ankara, TÜRKİYE
Tel: +90 312 427 5487
Fax: +90 312 428 0159

Kerkenes Web Sayfası

<http://kerkenes.metu.edu.tr>

2004 YILI EKİBİ

Geoffrey D. Summers

Adjunct Associate Professor of Anthropology
State University of New York at Buffalo
ve

Yerleşim Arkeolojisi Programı, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Oda 419, Mimarlık Fakültesi Yeni Bina
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ofis Tel: +90 312 210 6218 *Ev Tel/Fax:* +90 312 210 1485

e-posta: summers@metu.edu.tr

Françoise Summers

Mimarlık Fakültesi, Oda 85
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ofis Tel: +90 312 210 2221

Ev Tel/Fax: +90 312 210 1485 *ODTÜ Fax:* +90 312 210 1249

e-posta: fsummers@metu.edu.tr

Scott Branting

Director, Center for Ancient Middle Eastern Landscapes
The Oriental Institute, Room 207
The University of Chicago
1155 East 58th Street
Chicago, IL 60637

Tel: +1 773 834-1152 *Fax:* +1 773 702-9853

e-posta: branting@uchicago.edu

Katılımcılar ve Öğrenciler

Aylin Ağar
Aysun Akkaya
Çetin Alataş
Fırat Ant
Ahmet Beyazlar
Ruth Bordoli
Scott Branting
Claude Brixhe
Ben Claasz Coockson
Melissa Clissold
İbrahim Çalışır
Nurdan Çayırmez
Andréé Bojalil Daou
Catherine Draycott
Tasha Granger
Piraye Hacıgüzeller

Evangelia Ioannidou
Tuna Kalaycı
Maria Kelly
Catherine Kuzucuoğlu
Harun Muratdağı
Isabelle Ruben
Noël Siver
Judith Sellers
Cumhur Sal
Seher Sencer
Françoise Summers
Geoffrey Summers
Natalie Summers
Pamela Summers
Derya Ulusoy
Nilüfer B. Yöney

Kerkenes Eko-Merkezi

Kerkenes Eko-Merkez Programının kilit üyelerinden Özge Beşgül, Zehra Çakıcı, Soofia Tahira Elias-Özkan, Emre Ilgın, Tuğrul Karagüzel, Bora Topluoğlu ve Kate Topluoğlu'nun katılımını da belirtmek istiyoruz. Kerkenes Eko-Merkezinin 2004 yılı aktivitelerini anlatan rapor ayrıca yayınlanacaktır.

TEŞEKKÜRLER

Şekil 3. Şahmuratlı Köyü panoramik görünümü. Ön planda Eko-Merkez ile Kerkenes Kazı Evi, depo ve labaratuvar binası görülmektedir. (04dpjv3322pan)

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne özellikle de Genel Müdür Nadir Avcı'ya, Genel Müdür Yardımcısı İlhan Kaymaz ile güçlü destekleri ve faydalı önerileri için Çiğdem Morçöz ve Songül Erbay'a teşekkür etmek istiyoruz. Temsilcilerimiz bahar dönemindeki yüzey araştırmasında Gaziantep Müzesi'nden Sayın Ahmet Beyazlar'a ve yaz sezonunda Genel Müdürlük'ten Sayın Cumhur Sal'a ayrıca teşekkür ederiz. Yozgat Müze Müdür Vekili Sayın Mehmet Ayar ve yardımcısı Sayın Hasan Şenyurt'a destekleri ve değerli işbirliğinden dolayı müteşekkirimiz.

Ayrıca Yozgat Valisi Sayın Gökhan Sözer'e, Köy Hizmetleri Müdürü Muharrem Şengül'e, TEDAŞ Müdürü Bülent Gürel ile Türk Telekom Müdürü Resul Aydın ve onların Yozgat ve Sorgun çalışanlarına yol ve köy alt yapı sistemindeki gelişmeler ile diğer servisleri için teşekkür ederiz. Sorgun Kaymakamı Meftun Dallı ve Sorgun Belediye Başkanı Ahmet Şimşek işlerin ilerlemesi sırasında yardım ve desteklerini esirgemediler.

2004 yılı arkeolojik araştırmaları için ana sponsorlarımız Lafarge Sağlık Eğitim ve Kültür Vakfı, Loeb Classical Library Foundation, Chicago Üniversitesi Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Joukowsky Family Foundation, Anatolian Archaeology Research Foundation, John Kelly Consulting Inc., Charlotte Bonham Carter Trust ve adı açıklanmayan bağışçılardan oluşmuştur. Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü arazi bekçisi ve yayınların hazırlanmasındaki ödemeler için bütçe ayırmıştır ve son olarak da Anglo-Turkish Society sponsor olmuştur. Arazideki yaşamı daha konforlu hale getiren Ankara Hilton, İngiliz Konsoloslugu, MNG, Onduline ve Yibitaş Yozgat Çimento / Yibitaş Lafarge'a teşekkür ederiz. Sokkia-Seza yüzey araştırması için gereken ekipmanları ödünç vermiştir. ESRI, ERDAS, İşlem ile Geoscan yazılım desteği ve Datasel, Eternal / Hızlı ve Romar donanım desteği vermiştir. Eko-Merkezi ile ilişkili olanlarda dahil olmak üzere araştırma aktiviteleri AKG, Avustralya Büyükelçiliği, Kanada Büyükelçiliği, Erdoğan Akdağ, MESA ve Yenigün tarafından ODTÜ Geliştirme Vakfı aracılığıyla finanse edilmiştir. ODTÜ Bilgi İşlem Merkezi teknik destek sağlarken ODTÜ Yayıncılık yayın konusunda yardım etmektedir.

ODTÜ'de Mimarlık Fakültesi, Yerleşim Arkeolojisi ve Arkeometri programları çalışanları ve öğrencileri Kerkenes Eko-Merkezi üzerinde yoğunlaşan çevresel çalışmalarda dahil olmak üzere Kerkenes Projesinin çeşitli aşamalarında yer almışlardır. Projenin devam eden programları ODTÜ Müzesi, TAÇDAM, GGIT, Jeoloji Mühendisliği ve Metalurji Mühendisliği bölümlerinin işbirliğine sahiptir. Bilgi İşlem Merkezi teknik destek sağlamaya devam etmektedir. Ayrıca İbrahim Çalışır'a eski bilgisayarlar üzerindeki sabırlı çalışmaları için teşekkür ederiz. Rektörlüğe, Kerkenes Projesinin eskiden Mimarlık Fakültesi'nde bulunan ve artık kullanamadığımız odasının yerine şu an sağladığı ofis için müteşekkirimiz.

ODTÜ dışından işbirlikleri için SUNY Buffalo, Chicago Üniversitesi Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Cornell Üniversitesi'nde Ege ve Yakın Doğu Dendrokronoloji Çalışmaları için Malcolm ve Carolyn Wiener Laboratuvarına, Berkeley Kaliforniya Üniversitesi Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü'ne, Laboratoire de Géographie Physique of the CNRS ve Hacettepe Üniversitesi Hidrojeoloji Bölümü'ne teşekkür ederiz. Berkeley'de Yakın Doğu Arkeolojisi Profesörü David Stronach'a Kerkenes Projesi ile olan resmi beraberliğinin yanısıra devam eden desteği için teşekkür etmek istiyoruz.

Nurdan Çayırılmaz bahar sezonunda kazı başkanının Ankara'da olduğu zamanlarda, Scott Branting ise yaz sezonunda kişisel nedenlerden dolayı kazı başkanının yokluğunda başkan vekili olmuşlardır. Yazarların dışında, ekip konservatör Noël Siver, çizimci Judith Sellers, yayın asistanı Isabelle Ruben, belgeleme yapan Catherine Draycott, arkeolog Nurdan Çayırılmaz, açma denetçileri André Bojalil, Tasha Granger ve Tuna Kalaycı'dan, yardımcı denetçiler ise Ruth Bordoli, Melissa Clissold, Piraye Hacıgüzeller ve Natalie Summers ile öğrenciler Maria Kelly, Seher Sencer ve Derya Ulusoy'dan oluşmuştur. Dr. Evangelia Ioannidou ODTÜ'de kemikler üzerinde çalışacaktır. Sezonun büyük bölümünde Harun Muratdağı idari işlere yardım ederken Pamela Summers ve Bediha Gençarslan mutfağı idare etmiştir. Muhtar Osman Muratdağı minibüsünü işçileri taşımada ve kazı evinin alışverişini yapmada kullanmıştır. Memiş Gençarslan ev ve arazi bekçisi olmaya devam etmiş, bahar sezonunda elektrik direnç ölçme çalışmasında ve yazın kazıda Şahmuratlı Köyü'nden işçiler çalışmıştır.

Şahmuratlı Köyü'nde (Şek. 3) Kerkenes Eko-Merkezinin kurulumu için harcanan çabalar devam ederken kazı evi, günlük hayatımıza ve ihtiyaçlarımıza sürdürülebilir ve çevreyle dost bir yaklaşımın önemini gösteren çok uygun bir araç olmaktadır. Başlangıçtaki ilk çalışmalar Avustralya Büyükelçiliği Doğrudan Yardım Programından ve MESA'dan sağlanan bütçelerle devam etmektedir. Kanada Fonu 2004 yılı programını cömertçe desteklemiştir. Bu program yeni biçimlenen köy derneğinin kurulmasına yardım etmek ve kırsal alana yeni bir hayatın getirilmesini amaçlamaktadır. Saman ev inşaatı -ki bu birçok ziyaretçinin merakını uyandırmıştır- ve Manchester Burden Charitable Foundation tarafından bağışlanmış Parry Associate (UK) ten sağlanmış kerpiç yapma makinası devam etmekte olan çevresel çalışma araştırmalarının olası etkisini göstermektedir. The British Council Partnership projesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve Londra Architectural Association ile bu alanda ileriki çalışmalar için işbirliğine izin vermeye devam etmektedir.

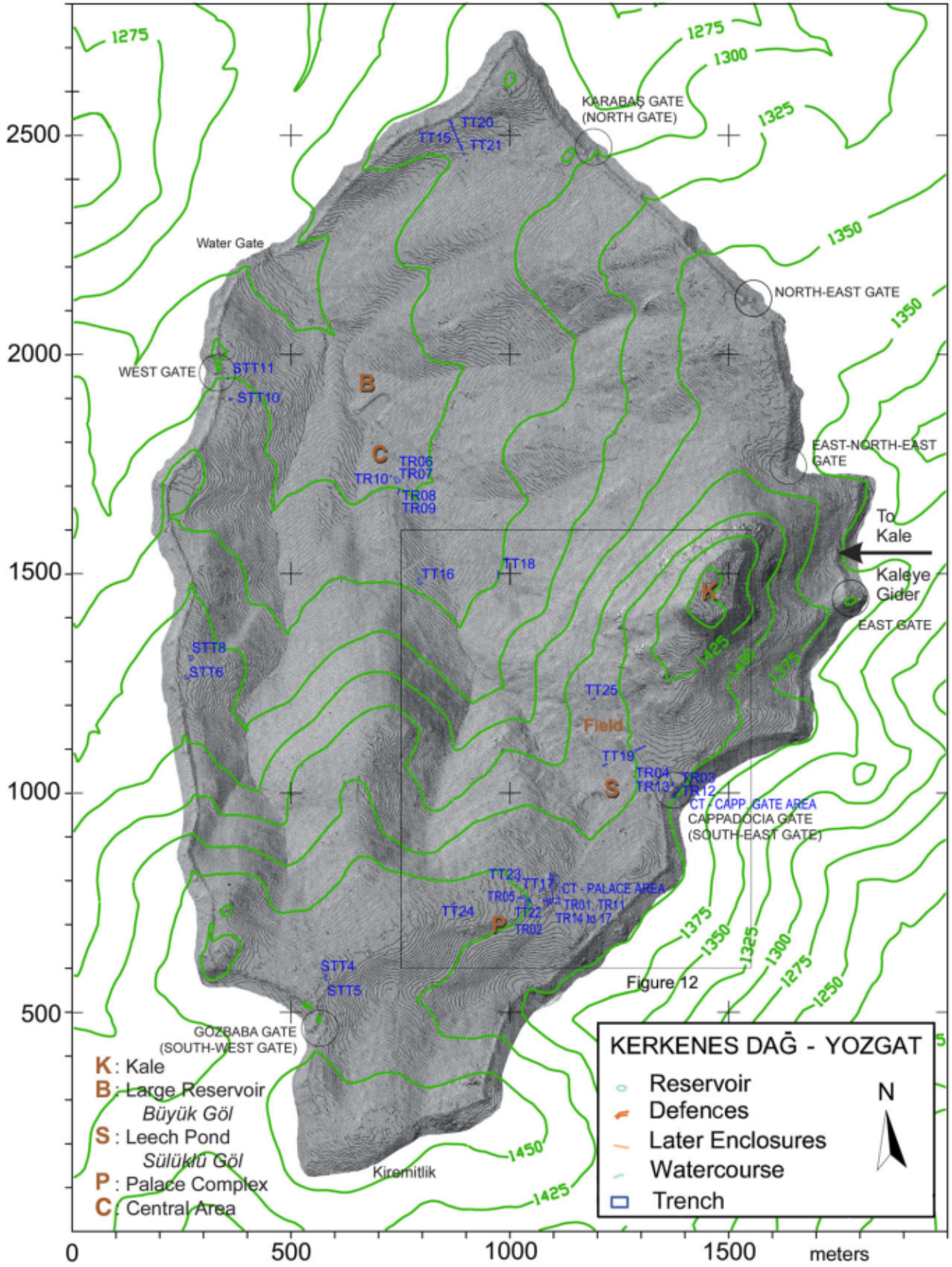
Kerkenes web sayfası üç bölüme ayrılmıştır:

- K-One, İlk on yıllık araştırmaların halen güncellenmeye devam eden sonuçlarını içermekte,
- K-Two, 2002 yılından itibaren olan gelişmeleri;
- K-Eco Kerkenes Eko-Merkezinin gelişmelerini ve ilişkili çevresel çalışmaları bildirmektedir.

Yıllık raporlara ve sponsorların ayrıntıları ile katılımcılara üç link içeren Kerkenes ana sayfasından ulaşılabilir.

<http://www.kerkenes.metu.edu.tr>

Şekil 4. Kerkenes GPS yüzey araştırması verileri ile Erdas Imagine kullanılarak İşlem GIS tarafından oluşturulan ve şehir surları ile kazı alanlarını gösteren sayısal arazi modeli (DTM). Dikdörtgen biçimli çerçeve Şekil 12’de görülmektedir.

GİRİŞ

Demir Çağı başkenti Kerkenes Dağ'ında 2004 yılı sezonu arkeolojik çalışmaları ilkbaharda kısa dönem elektrik direnç ölçme yüzey araştırması ve devamında yaz dönemi kazı çalışması olarak iki dönemde gerçekleşmiştir.

Mayıs ayında iyi havalardan da yardımıyla şehrin aşağı merkezi kısmında iki hafta elektrik direnç ölçme çalışması yapılabilmektedir. Bahar sezonu 2003 yılında açığa çıkartılmış kabartma ve yazıtlı parçaların yeniden gözden geçirilmesine olanak sağlamıştır. Katalogda var olan tanımlamalara birçok detay eklenip yeni dijital fotoğrafları çekilmiş ve veritabanına girilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda özellikle yazıtlarla ilgili Prof. Claude Brixhe tarafından ortaya atılmış farklı soruların cevaplanabileceği ve onun *Corpus des inscriptions paléo-phrygiennes*'a katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yazın başlarında Köy Hizmetleri Sorgun'dan Kerkenes antik şehrine kadar olan yolu çok iyi bir şekilde asfaltlamıştır. Yağışlı zamanlarda bile şehir duvarı dibindeki park yerine kadar ulaşımı sağlayan yeni asfalt yol, arabalar ve minibüsler için araziye kadar konforlu bir sürüş sağlamaktadır. Köyün içinde ise Köy Hizmetleri tarafından su şebekesinin dağılımı artırılarak yeni bir kanalizasyon şebekesi döşenmiştir.

Başka bir gelişme ise Ağustos ayının sonlarında şimdiki kazı evinin yanında MNG Ltd'in verdiği 15x5 metre prefabrik binanın inşa edilmesidir. Bu bina gelecek sezonlarda barınma için 4 geniş oda sağlayarak çadırların ve geçici olarak kullanılan, ve Sağlık Bakanlığı tarafından yeni bir hemşire atamasına kadar yenilenecek olan bakımsız sağlık ocağının kullanımını azaltacaktır.

Kazı sezonu Ağustos ayı ortalarında sona ermiştir. Ekip üyelerinin bazıları iki adet Kerkenes sunumunun da yer aldığı Eskişehir'deki VI. Demir Çağları Sempozyumuna katılmışlardır.

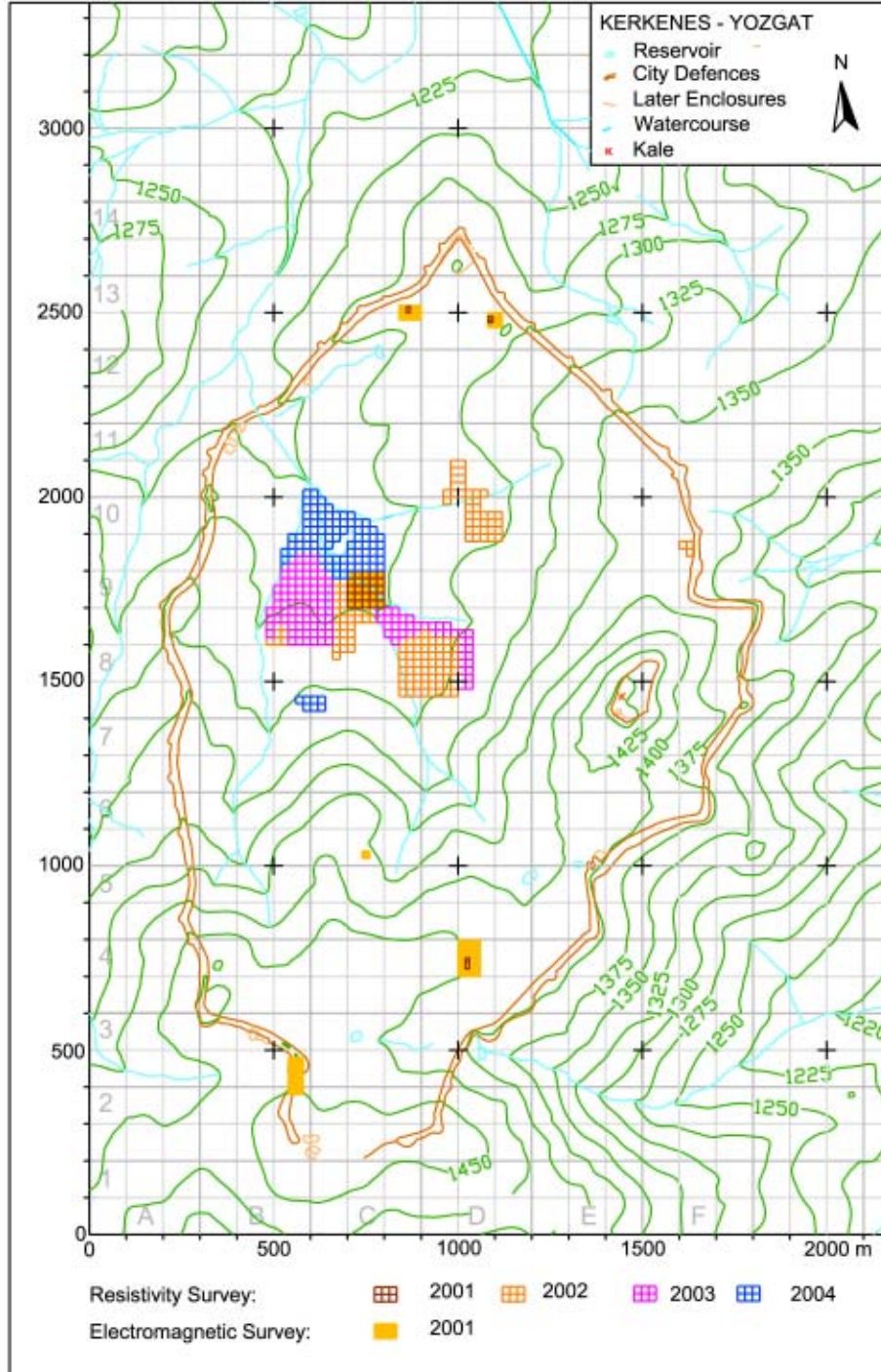
Ağustos ayı sonunda ODTÜ'deki Kerkenes Proje Ofisi Kütüphane Binası Solmaz İzdemir Salonu'ndaki yeni yerine taşınmıştır. Üniversite Rektörlük Ofisi yeniden organizasyona yardım ederek ekibe arazi sonrası çalışmaları, raporların ve yayınların hazırlanması ile web sayfasının güncellenmesi için olanak tanımıştır.

Şekil 5: Yağışlı zamanlarda bile şehir duvarı dibindeki park yerine kadar ulaşımı sağlayan yeni asfalt yol (ufukta daha belirgin) arabalar ve minibüsler için araziye kadar konforlu bir sürüş sağlamaktadır (04dpjv3304)

ELEKTRİK DİRENÇ ÖLÇME ÇALIŞMASI

Yüzey araştırmasının büyük bir kısmında daha önceki yıllarda yüzey araştırması yapılan alanlar genişletilerek birleştirilmiş ve özellikle Büyük Göl etrafı ve aşağısındaki alanın verileri eklenmiştir (Şek. 6 ve 7)

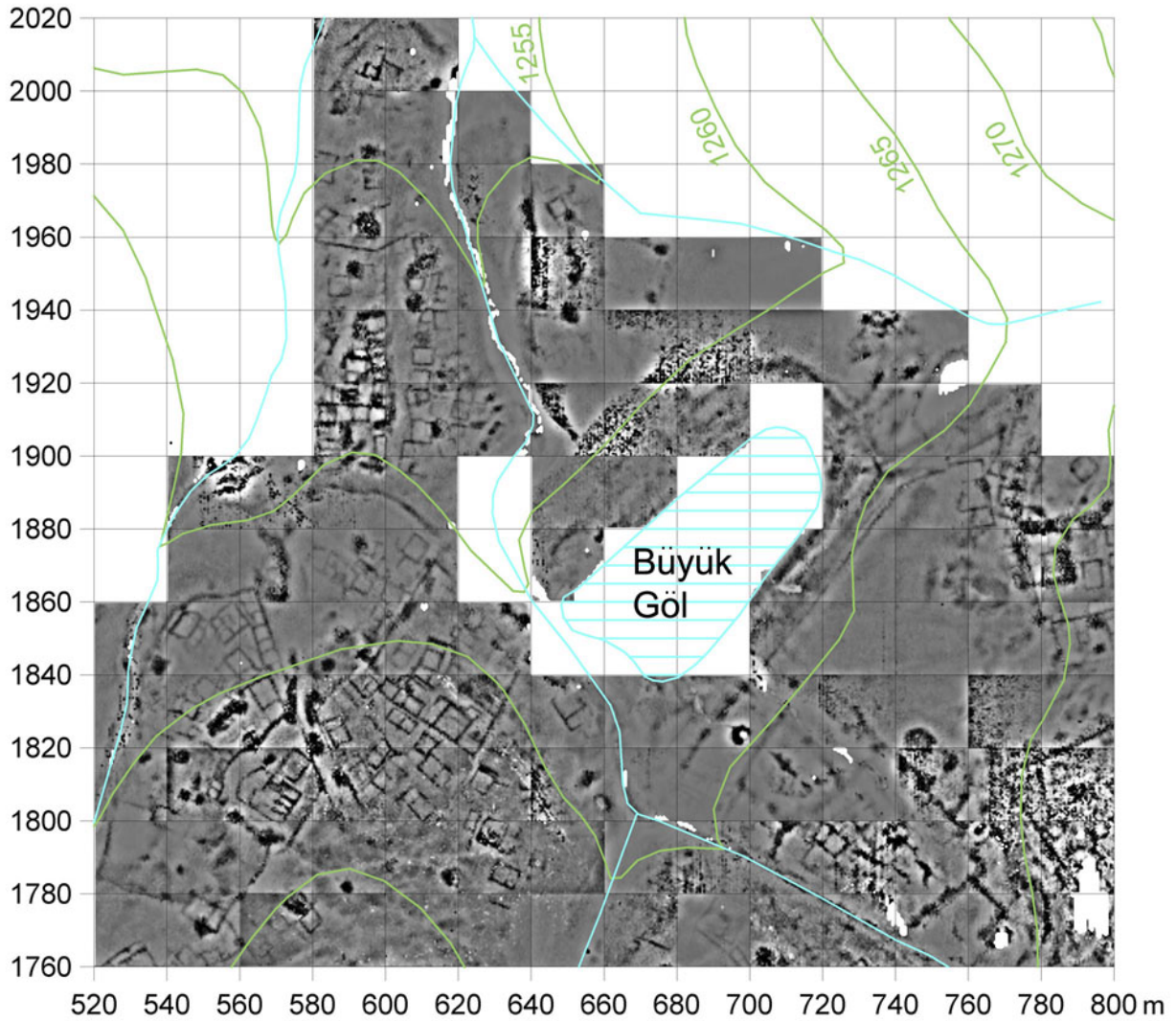
Şekil 6. Elektrik direnç ölçme çalışmasının ilerleyişini gösteren harita.

Merkezi Alan

Büyük Göl'ün güneydoğusundaki elektrik direnç ölçme yüzey araştırmasında (Şek. 7 ve 8) ilk defa manyetometre yüzey araştırmasında görülen açık bir alanın varlığının onaylandığı görülebilir. Yeni kanıt belki de bu açık alanın kuzeydoğusundaki uzun dar yapının (Şekil 7 sağ altta) Kalenin aşağısındaki Alanın (ingilizce *Field*) yanlarında yer alan yapıların doğası ile aynı olabilir. Eğer bu yorum doğruysa şehir rezervuarlarının en büyüğünün yakınında, bu merkezi yerde bazı açık kamusal alanlar olması muhtemeldir.

Aynı elektrik direnç ölçme imajı belki de şehrin tahribinden önce açık alanın üzerinde bazı yapıların varlığını gösteriyor olabilir. Büyük Göl'ün kuzey-batı kısmında iki dere arasında kalan alanda genellikle iki odalı binalarla beraber birden çok bağımsız kare biçimli yapılar (Şekil 7'nin üst sol kısmı) görülmüştür.

Rezervuarın hemen kuzeybatısında ve altındaki ıslak alan da beklendiği gibi çoğunlukla kalıntılardan yoksundu.

Şekil 7. 2004 yılı elektrik direnç ölçme çalışmasının ana bölümü. Boş olan alanlar Büyük Göl ve bataklık dere yatağı.

Şekil 8. Mayıs ayında şehrin merkezi alanı; solda Büyük Göl ve arkasında batı savunma duvarları ile orta kısımda ağıl duvarları görülmektedir (04dpjv0506).

Büyük Göl çevresinde elektrik direnç ölçme yüzey araştırmasıyla açıkça görülmekte olan kalıntıların çoğunun yüzeyde görülmediği dikkate değerdir. Şehrin aşağı kesimleri baharın sonlarına kadar elektrik direnç ölçme aletinin kullanımı için ideal koşullar olan yeterince ıslak zemine ve yüzeyde sadece birkaç taşa sahiptir. Dört kişilik ekibin günlük hedefi makinenin hafızası dolana kadar 20x20 metrelik karelerden 9 karenin bir günde taranmasıdır.

Merkezi Alanın Güney Kenarındaki “Tapınak”

Başka bir girişim büyük, ağır bir yangın geçirmiş, iki odalı salonda (Şek. 9 ve 10) elektrik direnç ölçme çalışmasına bir günün ayrılmasıdır.

Manyetometre yüzey araştırmasındaki kanıtlara göre çevresindeki daha küçük yapılar hasar görmekten kurtulmuşken bu bina yanmıştır. Beklendiği üzere bu yerde elektrik direnç ölçme çalışması yanmamış yapıları açıkça gösterirken ahşap sütunlar için taş altlıklar ya da diğer iç öğeleri ortaya çıkarmakta başarısız olmuştur.

Bu alışılmadık büyük salon etrafı duvarla çevrili bir arazinin içinde yer almayıp ön tarafından doğrudan doğruya geniş bir sokağa açılmaktadır. Bu bina büyük olasılıkla özel bir işleve sahipti ve hatta tapınaktı.

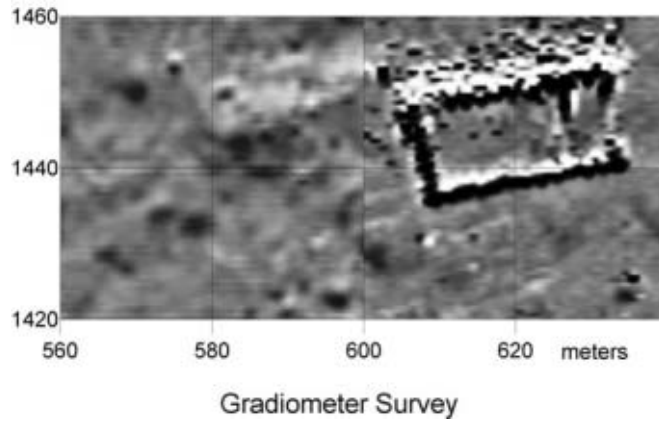
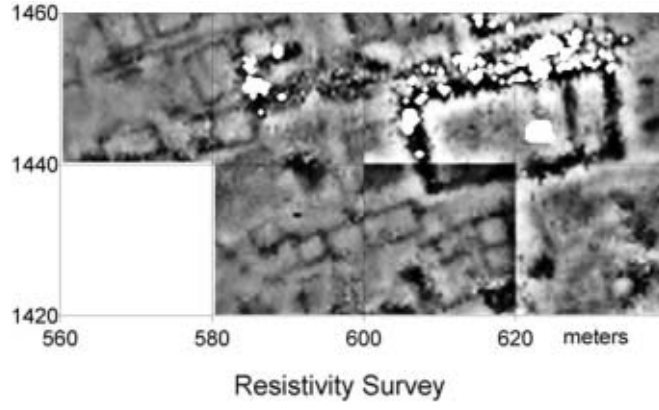

Figure 9. “Tapınak” ve çevresini gösteren elektrik direnç ölçme (üstte) ve gradyometre (altta) haritaları.

Şekil 10. “Tapınak” ve çevresinde yürütülen elektrik direnç ölçme yüzey araştırması. Büyük Göl sağ ortada görülmektedir. (04dpjv0412).